

College van B&W
gemeente Boekel

kenmerk Sbe17122015
datum Veghel 17 december 2015
onderwerp Locatiekeuze nieuwbouw scholen Boekel

Geacht College,

In het raadsbesluit van 2 juli is aan u als college opdracht gegeven een vergelijkend onderzoek te doen naar locatiekeuze nieuwbouw scholen Boekel. In dit raadsbesluit is gevraagd om onderbouwing van een aantal zaken, zoals verkeer, kosten en effecten voor de scholen. Wij vinden het erg plezierig dat er nu een uitgebreidere onderbouwing voor de locatiekeuze ligt.

De gemeenteraad heeft ook expliciet gevraagd om ruimte te geven voor draagvlak. De teams van de betrokken scholen hebben bij het eerste globale onderzoek naar locaties mee mogen denken in de voor- en nadelen van de diverse locaties. Wij hebben het uitgebreidere rapport dat nu beschikbaar is besproken met ouders in een ouderavond. Daarnaast heeft er een gesprek met de MR van obs Uilenspiegel plaatsgevonden. De MR van obs Uilenspiegel heeft een eigen reactie aan u opgesteld (zie bijlage).

Op 30 maart hebben wij, als bestuur van stichting OOG, een reactie gegeven op de keuze door College van B&W voor de locatie Parkweg (zie bijlage). De kern van deze reactie was dat wij voldoende hebben kunnen meedenken in de voor- en nadelen van de diverse locaties. Het team van obs Uilenspiegel had een voorkeur voor locatie De Donk, aangezien daar meer ruimte voor natuur en buitenspelen is. Wij weten dat er bij de keuze van een locatie meerdere belangen meespelen. Wat ons betreft is er een goed afwegingskader gebruikt. Daarmee begrijpen wij, als bestuur, de keuze voor Parkweg.

Op verzoek van de gemeenteraad is de onderbouwing van de locatiekeuze uitgebreid met een aantal aspecten. U heeft ons verzocht om nogmaals helder weer te geven welke elementen voor ons van belang zijn bij de keuze voor een locatie.

Als eerste is voor ons betaalbaarheid een belangrijk element. De gemeente is verantwoordelijk voor nieuwbouw en wij zijn verantwoordelijk voor onderhoud en renovatie van gebouwen. Wij hebben nu een grote locatie en een verouderd gebouw. Wij kiezen voor

voor elkaar.

een gezonde en veilige locatie, maar dat vraagt de komende jaren om behoorlijke investeringen in het huidige gebouw. Snelheid in besluitvorming en ook een locatie waar snel gebouwd kan worden is voor ons dus van belang. We hebben helaas in een aantal gemeenten ervaring met nieuwbouw locaties waar wijzigingen van bestemmingsplan en vergunningen voor jaren vertraging van het proces hebben geleid. De locatie Parkweg heeft al onderwijsbestemming, daarmee lijkt er meer kans op een snel proces.

Een volgend belangrijk element is het samenwerken tussen onderwijs en opvang. Stichting OOG en Fides zien meerwaarde in het verbinden van onderwijs en opvang. Door samen te werken kunnen wij goed onderwijs, doorlopende leerlijnen en keuzevrijheid voor alle kinderen in Boekel in stand houden. Er is in Boekel ruimte voor diverse scholen met een eigen onderwijsidentiteit, zoals het ervaringsgericht onderwijs van obs Uilenspiegel. Echter om verbinding te maken tussen onderwijs en opvang is er wel een bepaald aantal kinderen op een locatie nodig. Door samenwerking tussen Regenboog en Uilenspiegel kan dit op meerdere locaties gerealiseerd worden.

Wij staan voor goed onderwijs, dat betekent ook dat wij middelen graag naar onderwijs laten gaan en niet naar 'stenen'. Wij hebben daarom behoefte aan huisvesting die flexibel en 'aan de maat' is. In de loop van de jaren zien we groei en krimp van scholen. Soms groeit de ene school en krimpt de andere. Door samen te werken kunnen we samen deze groei en krimp opvangen. Door gebruik van schoolwoningen is er wat meer flexibiliteit, maar ook door huisvesting bij elkaar in de buurt zijn lokalen gemakkelijker te ruilen tussen beide stichtingen. Voor het bepalen van een locatie voor een school is 'voedingsgebied' essentieel. Wij zien dat er in de wijk waar de Regenboog nu gehuisvest is minder kinderen wonen. Daarmee lijkt dat een minder geschikte locatie voor nieuwbouw.

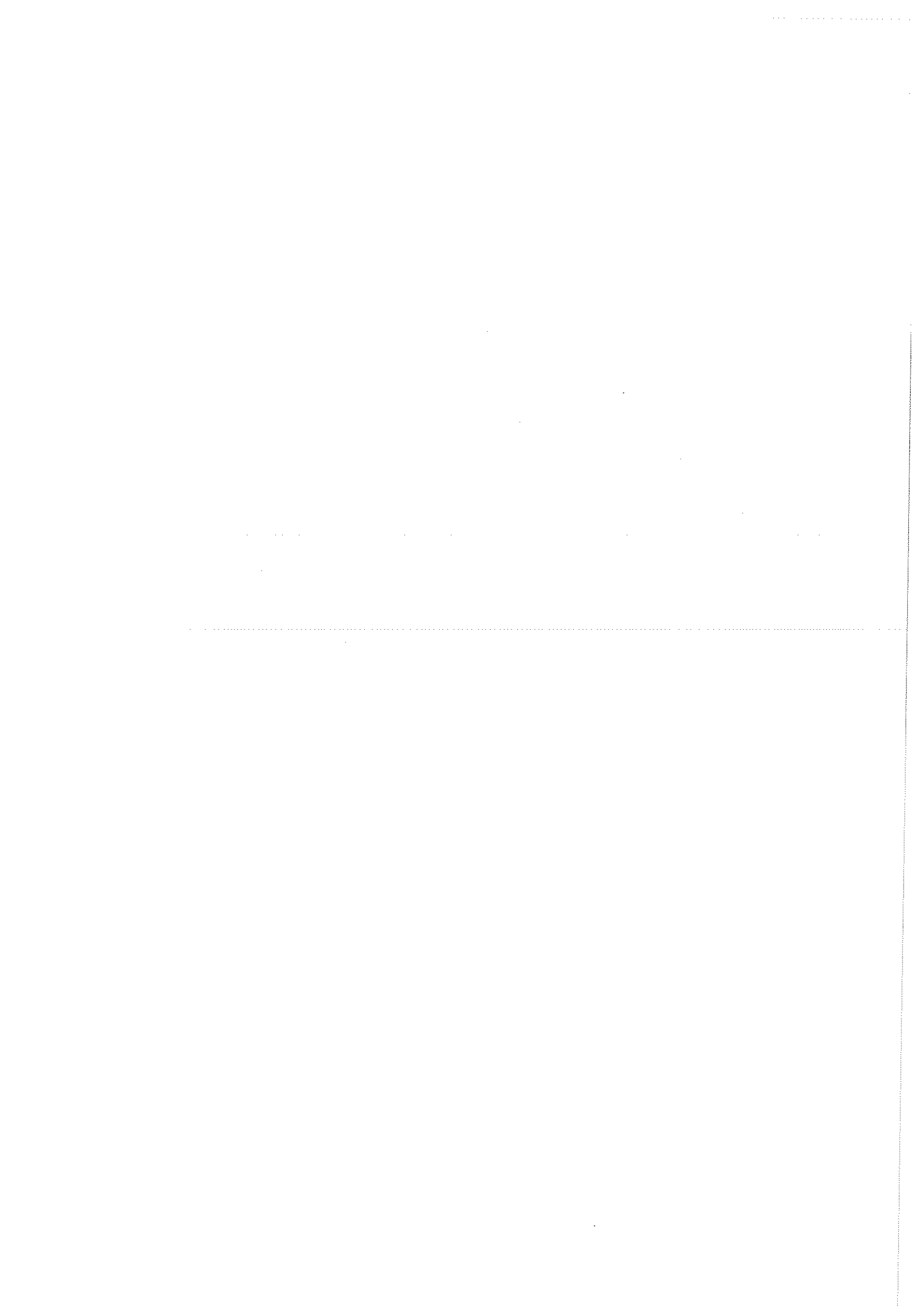
Een kindcentrum is voor ons meer dan alleen een school, het is een ontmoetingsplaats voor diverse (kindgerelateerde) functies. Denk daarbij aan de dorpsraad, ouderenzorg, fysiotherapeut en consultatiebureau. Het is belangrijk om in de keuze van een locatie ook te bedenken wat voor het creëren van een ontmoetingsplek een goede locatie is.

De keuze van een locatie ligt bij College van B&W van de gemeente Boekel. Wij realiseren ons dat er daarbij diverse belangen meegewogen moeten worden. Het gaat niet alleen om het belang van onderwijs, maar ook om wonen, winkelen, sporten en dergelijke. Wij hopen met bovenstaande reactie (en de reactie van de MR) voldoende bijdrage geleverd te hebben aan een goed onderbouwde keuze.

Ongeacht de keuze voor een specifieke locatie zijn er een aantal zaken waar wij uw aandacht voor vragen. Onderwijs en opvang zorgen voor veel verkeersbewegingen. We vragen u aandacht te hebben voor de verkeerssituatie. Indien er gekozen wordt voor Parkweg zal er waarschijnlijk sprake zijn van tijdelijke huisvesting. Wij hopen op een plan waarin er zo kort mogelijk tijdelijke huisvesting is en waarbij de school in zijn geheel op een andere locatie wordt gehuisvest. Als laatste vragen wij uw aandacht voor ruimte. Nieuwbouw betekent dat ruimte 'aan de maat' wordt gemaakt. De landelijke normen voor binnen- en buitenruimte zijn scherp. Wij verzoeken u om goed te kijken naar voldoende ruimte in en om de school. Bij ontwikkelen van kinderen hoort namelijk ook bewegen en natuur.

Met vriendelijke groet,

Sandra Beuving
College van Bestuur

Geachte Burgemeester en wethouders van Boekel,

Sluit na het lezen van deze eerste alinea even uw ogen.

U bent een kind van 8 jaar oud.

Wat heeft u als kind nodig? Wat heeft u nodig op de plek waar u een hele dag leert en leeft?

Kunt u zich daar een beeld bij vormen? Kunt u die omgeving voelen? Kunt u de geluiden horen?

De medezeggenschapsraad (MR) van OBS Uilenspiegel, als vertegenwoordiging van ouders én team, ziet prachtige en unieke kansen voor een nieuwe locatie onderwijshuisvesting of kindcentrum op de Donk (locatie A, B of C) binnen de gemeente Boekel.

Prachtige en unieke kansen voor de optimale ontwikkeling van het kind. Kansen voor een kindcentrum met een directe groene omgeving als verrijking. Kansen voor de ontwikkeling van toekomstige generaties in Boekel, zónder daarbij invulling te geven aan het huidige onderwijs en zónder invulling te geven aan de vormgeving van het toekomstige onderwijs.

Locatie A, B én C op de Donk onderscheiden zich van de andere potentiële locaties door de ligging. Een unieke ligging in de directe nabijheid van groene buitenruimte, bos en een speeltuin. Zonder concrete facilitering en/of extra kosten, hebben kinderen binnen het beoogde kindcentrum de mogelijkheid tijdens onderwijstijd én daarbuiten, direct gebruik te maken van de groene omgeving. Er zijn prachtige voorbeelden te noemen van scholen die gebruik maken van de aanliggende openbare groene ruimte. Zij ervaren deze ruimte als een verrijking op het onderwijs. De visie van de MR van OBS Uilenspiegel sluit hierop aan.

De beoogde groene buitenruimte in de nabijheid van de Donk zal groene buitenruimte blijven vanwege de ligging van de Peelrandbreuk.

Daarnaast liggen de genoemde locaties op de Donk alle drie binnen een straal van 900 meter dichtbij het centrum met al haar faciliteiten; sporthal de Burgt (binnen de gestelde norm van < 750 meter); het buitensportterrein de Donk; het verzorgingscentrum Sint Petrus én kindcentrum de Octopus.

Kortom de maatschappelijke samenwerking binnen de gemeente Boekel vanuit het kindcentrum, kan met deze afstanden prima fysiek worden bewerkstelligd. Onderschat daarbij digitale ontwikkelingen niet waarbij fysieke gezamenlijke huisvesting geen voorwaarde voor intensieve samenwerking (meer) hoeft te zijn.

De MR van OBS Uilenspiegel benadrukt het belang van de ontwikkeling van het kind in een directe groene omgeving. Concluderend uit de bijgevoegde artikelen en wetenschappelijke onderbouwing kan gesteld worden, dat de emotionele-, intellectuele-, sociale- en waardenontwikkeling én de verbeeldingskracht sterk worden gestimuleerd door gevarieerde, herhaalde en blijvende contacten met relatief natuurlijke settingen en processen.

Flexibiliteit voor passende huisvesting bij krimp of groei van het aantal kinderen binnen het gebouw, kan gecreëerd worden door een samenwerking aan te gaan met woningcorporatie PeelrandWonen.

PeelrandWonen heeft in een verkennend gesprek met de MR aangegeven hiervoor open te staan en geeft met enthousiasme aan vanuit maatschappelijke betrokkenheid een rol in het eventuele samenwerkingsproces in te willen nemen.

De MR van OBS Uilenspiegel heeft geen vertrouwen in de bereikbaarheid en de gegeven oplossingsrichtingen ten behoeve van de verkeersveiligheid rondom de onderwijslocatie bij nieuwbouw op de Parkweg. We maken ons grote zorgen omtrent de verkeersveiligheid wanneer drie scholen op één locatie gevestigd worden.

Beste volksvertegenwoordigers van Boekel,

Durf te kiezen voor de optimale ontwikkeling van het kind. Durf binnen onze gemeente, tegen de landelijke trend in, te kiezen voor een tweede kindcentrum. De combinatie van de maatschappelijke faciliteiten op loopafstand en de groene omgeving in de directe nabijheid maken een locatie op de Donk een unieke, verrijkende en fantastische leer- en leefomgeving voor het kind.

Durf te kiezen voor een locatie op de Donk.

Voor meer informatie en/of een afspraak kunt u te allen tijde contact opnemen met de oudergeleding van de MR OBS Uilenspiegel Dieuwke Verstraten, voorzitter MR (dieuwkeverstraten@hotmail.com) / 06-55396051

Bijlage 1: Overzicht citaten artikelen en wetenschappelijke onderbouwing belang van kind in groene omgeving

- Citaat uit artikel – volledig artikel digitaal en in bijlage 2
[http://www.egoscoop.nl/pdf/Jaargang_15_Nr.3_P28-29 - Een buitenkans.pdf](http://www.egoscoop.nl/pdf/Jaargang_15_Nr.3_P28-29_-_Een_buitenkans.pdf)

Een buitenkans, De invloed van de schoolomgeving op ontwikkeling van kinderen - Anne van Hees - Egoscoop, jaargang 15 / nummer 3 / maart 2011

De schoolomgeving vormt een mogelijkheid om alle kinderen en in het bijzonder de kinderen met jagersgenen (AD(H)D), de gelegenheid te geven om tot optimale ontwikkeling te komen..... Er is al onderzoek dat aantoont dat natuurlijke speel terreinen een positieve invloed hebben op het speelgedrag van kinderen en daarnaast zijn er veel positieve effecten van het verblijven in de natuur en van tuinieren aangetoond. De schoolomgeving biedt een buitenkans, grijp 'm met beide handen!

- Citaat uit artikel – volledig artikel digitaal en in bijlage 3
[http://egoscoop.nl/pdf/Jaargang_15_Nr.3_P4-9 - Breng de natuur naar kinderen.pdf](http://egoscoop.nl/pdf/Jaargang_15_Nr.3_P4-9_-_Breng_de_natuur_naar_kinderen.pdf)

Breng de natuur naar kinderen – Kees Both - Egoscoop, jaargang 15 / nummer 3 / maart 2011

Samenvattend kan gesteld worden dat de emotionele-, intellectuele-, sociale- en waardenontwikkeling en de verbeeldingskracht sterk worden gestimuleerd door gevarieerde, herhaalde en blijvende contacten met relatief natuurlijke settings en processen. Anders gezegd: je doet kinderen ernstig tekort, als je hen geen mogelijkheden biedt tot intensieve natuurervaringen.

- Citaat uit artikel – volledig artikel digitaal en in bijlage 4
<http://egoscoop.nl/pdf/1803-19-22-Verbonden-met-buiten.pdf>

Verbonden met Buiten – Annemarie van den Broek - Egoscoop, jaargang 15 / nummer 3 / maart 2011

Tot slot is er de verbondenheid met de samenleving en het grote levensgeheel. De situaties waarin je nadenkt en de verbinding aangaat met de grote, trage, existentiële thema's in het leven. Denk aan kinderrechten, armoede, religie en culturen, milieuvraagstukken. Dit zijn ook de thema's waar veelbesproken onderwerpen als burgerschap en duurzaamheid naar verwijzen. Wil je kinderen de kans geven om zich ook hiermee verbonden te voelen dan zullen ze wel de kans moeten krijgen om hiermee in aanraking te komen. Dit kan door onderwijs deels plaats te laten vinden in de wereld buiten school..... Hier leren kinderen niet over het leven, maar ze participeren in het leven. Zij staan er middenin en krijgen de kans om ervaringen op te doen en deze te verwerken. Of zoals Ferre Laevers dit eens zo mooi beschreef: ze leren leven.

- Wetenschappelijk onderzoek – conclusie vrij vertaald uit het Engels

Perceived restorativeness of children's school playground environments: Nature, playground features and play period experiences – Kathleen L. Bagot (School of Psychological Sciences, Monash University, Victoria, Australia) Felicity Catherine Louise Allen, Samia Toukhsati Elsevier, Journal of Environmental Psychology – 15 november 2014

Conclusie:

Speelpleinen bij basisscholen kunnen een effectieve bijdrage leveren aan het dagelijks functioneren van kinderen en daarmee aan hun welzijn. Ervaringen van kinderen tijdens het speelkwartier bleken belangrijk in hun verslag over hun waargenomen herstelvermogen. Alledaagse hoeveelheden natuur op schoolpleinen dragen hieraan bij. Kinderen hebben recht op besef van hun omgeving en het is aannemelijk dat dit besef effecten met zich meebrengt waar volwassenen tot nog toe niet op gerekend hebben. Er kan een leefomgeving

ontstaan met scala aan fysieke en psychologische baten voor kinderen en volwassenen, wanneer rekening gehouden wordt met de helende werking van de natuur, bij sociaal-culturele planning en bijbehorende ontwerpprocessen.

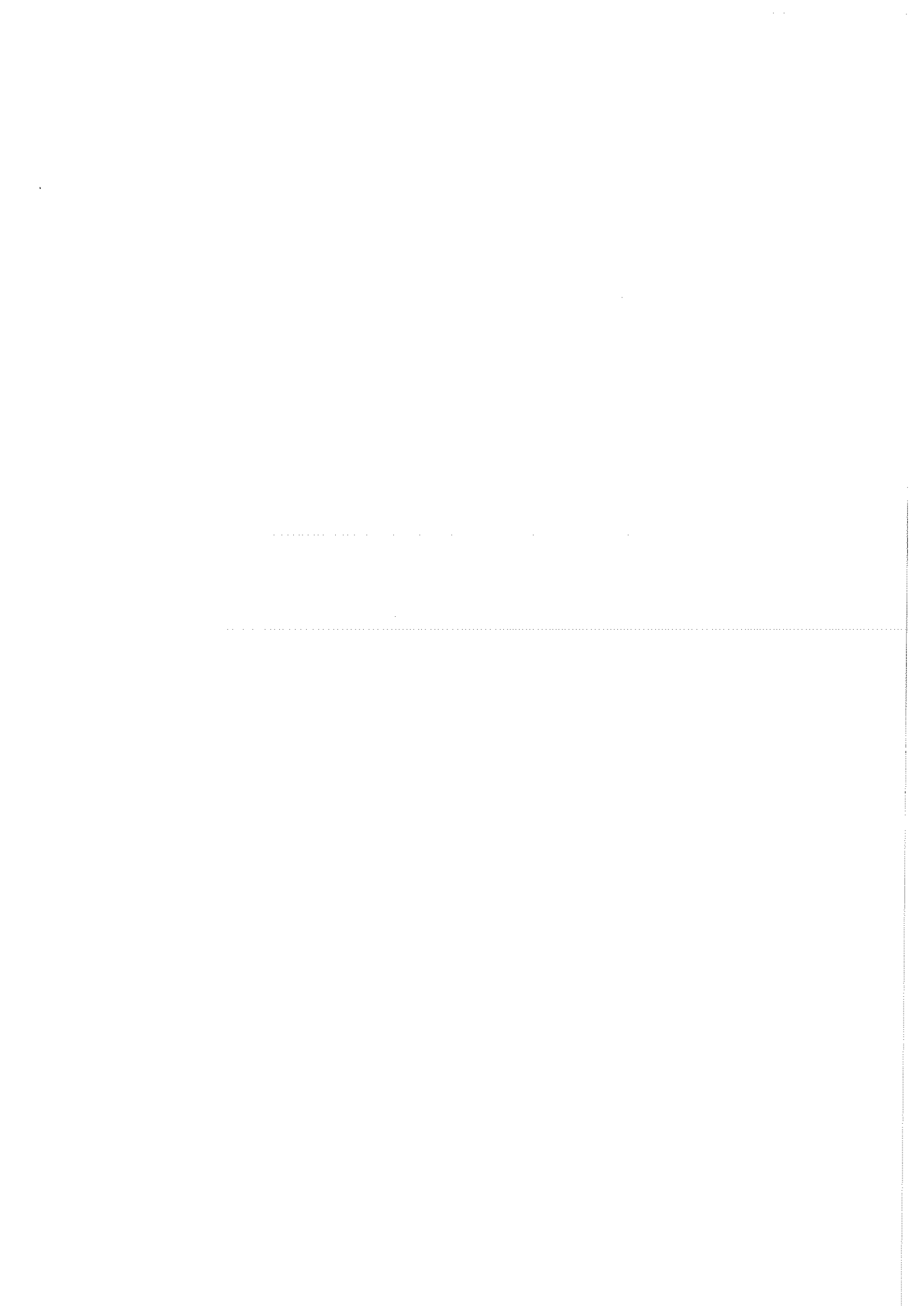
- Wetenschappelijk onderzoek – conclusie vrij vertaald uit het Engels

Connection to Nature: Children's Affective Attitude Toward Nature – Judith Chen-Hsuan Cheng (Tamkan University, Taipei, Taiwan) and Martha C. Monroe (University of Florida, Gainesville) – Environment and Behavior - 2012

Conclusie:

De resultaten laten zien dat natuur aan huis, kennis over de omgeving en eerdere ervaringen in de natuur een positief verband hebben met de verbondenheid van kinderen met de natuur. Ook impliceren de resultaten dat het leren, begrijpen en ervaren van de natuur een positieve invloed heeft op de ontwikkeling van een gevoelsmatige band met de natuur.

In omstandigheden waar de thuisomgeving van kinderen niet veranderd kan worden, zou niet-formeel onderwijs een uitkomst kunnen zijn. Hierbij kan gedacht worden aan lessen over natuur en milieu of educatieve buitenactiviteiten voor kinderen en hun families om de natuur te leren kennen. Deze programma's zouden bovendien bij kunnen dragen aan een verhoogd animo om deel te nemen aan activiteiten in en voor de natuur. Wij stellen voor dat eenvoudige toegang tot natuurgebieden opgenomen wordt in de plannen van stadsplanologen, projectontwikkelaars en scholen. Niet alleen om gezonde leefgemeenschappen voor kinderen en hun families te faciliteren, maar ook om kinderen de mogelijkheid te bieden een band met de natuur te ontwikkelen.

Een buitenkans

De invloed van de schoolomgeving op ontwikkeling van kinderen

Door: Anne van Hees

Wat is de invloed van de schoolomgeving op de ontwikkeling van kinderen? Met de schoolomgeving bedoelen we de plekken buiten de school waar kinderen de gelegenheid krijgen om te spelen en te werken. Er blijkt nog maar weinig gericht onderzoek te zijn gedaan naar dit onderwerp om een concreet antwoord op deze vraag te kunnen geven. Toch denken veel mensen dat een meer natuurlijke omgeving een positiever effect heeft op de ontwikkeling van kinderen dan een niet-natuurlijke omgeving. Dat is ook niet verwonderlijk, de natuur of een meer natuurlijke omgeving heeft wel degelijk invloed, maar hoe staat die invloed in relatie met de visie van het ErvaringsGericht Onderwijs (E.G.O.)?

Directe en indirecte invloed van de schoolomgeving

Wanneer een school keuzes maakt gezien het ontwerp en de inrichting van de schoolomgeving, wordt er vaak nauwelijks of geen relatie gelegd met het curriculum of het onderwijsaanbod. Toch blijkt dat de schoolomgeving wel degelijk invloed heeft op het speelgedrag en de ontwikkeling van kinderen en dat er verschillen bestaan in mate van invloed wanneer kinderen in een meer natuurlijke of een niet-natuurlijke omgeving spelen. Soms is de invloed van een natuurlijke schoolomgeving direct merkbaar, doordat kinderen kennis en vaardigheden ontwikkelen in deze omgeving. Soms is de invloed indirect, doordat bijvoorbeeld de creativiteit van kinderen zich beter ontwikkelt of kinderen beter bestand zijn tegen stress.

Functies van natuurlijke speelterreinen

Veel mensen – vooral ouders – verwachten dat spelen in een natuurlijke omgeving veel positieve effecten heeft. Het zou een bijdrage leveren aan een evenwichtige en gezonde ontwikkeling van kinderen.

Natuurlijke speelterreinen vervullen drie belangrijke functies:

1. Ze bieden de mogelijkheid om de natuur van dichtbij mee te maken en er een band mee op te bouwen.
2. Ze vervullen een belangrijke educatieve functie, kinderen leren al spelenderwijs de geheimen van de natuur kennen.
3. Er zijn veronderstelde gunstige effecten op de ontwikkeling en gezondheid van kinderen.

(Van den Berg, Koenis en Van den Berg, 2007)

Aangetoond positief effect op speelgedrag en lichamelijk activiteit

Van den Berg, Koenis en Van den Berg (2007) deden als één van de eersten een gericht onderzoek naar het effect van een kortdurend verblijf in een natuurlijke speelomgeving (natuurspeeltuin De Woeste Weide), in vergelijking met een niet-natuurlijke speelomgeving (een sporthal). Zij ontdekten dat het speelgedrag van kinderen gevarieerder is in een natuurlijke omgeving. In

de niet-natuurlijk speelomgeving vertoonden de kinderen met name functioneel speelgedrag. In de natuurlijke omgeving beperkte het speelgedrag van kinderen zich niet tot functioneel speelgedrag, maar werden verschillende soorten speelgedrag waargenomen. Er was een vrij gelijkmatige verdeling van exploratief, functioneel, constructief en dramatisch gedrag bij de kinderen. Dit betekent tegelijkertijd dus ook dat er meer exploratief en meer creatief gedrag in een natuurlijke speelomgeving werd waargenomen, dan in een niet-natuurlijke speelomgeving. Daarnaast maakte dit onderzoek duidelijk dat meisjes een grotere lichamelijke activiteit hebben in een natuurlijke speelomgeving.

Het effect van groen

Er is wel veel onderzoek verricht naar het effect van natuur in de omgeving waar het kind opgroeit. Zo blijkt dat kinderen met de diagnose ADD en ADHD minder symptomen laten zien nadat ze door een park hebben gewandeld of buiten hebben gespeeld in een natuurlijke omgeving. Hoe meer natuurlijk die omgeving is, des te minder symptomen laten deze kinderen zien.

Zelfs het uitzicht hebben op groen blijkt al een significant effect te hebben als het gaat om concentratie, impulsen controleren en het uitstellen van aandacht. Dit blijkt uit een onderzoek onder tienermeisjes.

Uit een ander onderzoek onder acht- tot elfjarige bleek dat hoe groener de thuisomgeving, hoe weerbaarder de kinderen zijn ten opzichte van stress en tegenslagen (*Children, Youth and Environments Center for Research and Design, 2010a*).

Het effect van groene vingers

Ook naar het positieve effect van tuinieren door kinderen is veel onderzoek gedaan. Kinderen die deelnamen aan een schooltuinprogramma van een jaar bleken een significante vooruitgang geboekt te hebben in samenwerkingsvaardigheden en zelfinzicht. Uit een ander onderzoek gaven leerlingen blijk van een sterk gegroeid ecologisch inzicht, inzicht in de samenhang in de natuur en hun verantwoordelijkheid voor de natuur (*Children, Youth and Environments Center for Research and Design, 2010b*).

Emancipatie van ieder kind

Als je wilt beslissen of de schoolomgeving een bijdrage levert aan de ontwikkeling van kinderen, is het belangrijk om vast te stellen waartoe je kinderen wilt begeleiden. Binnen het E.G.O. willen we kinderen door middel van bevrijdingsprocessen en creatieve processen begeleiden tot emancipatie. Het gaat erom dat ieder kind zijn talenten zo optimaal mogelijk kan ontwikkelen. Als emancipatie het streven is, dan mogen we ons niet beperken tot het inrichten van een rijke leeromgeving in het schoolgebouw. We zijn dan verplicht om evenzogoed aandacht te besteden aan de schoolomgeving. Te meer nog voor de kinderen met AD(H)D – *Attention Deficit (Hyperactivity) Disorder* – die door Thom Hartmann (2002) worden aangeduid als jagers. Tegenover de jagers, bevinden zich de landbouwers, of wel de mensen zonder AD(H)D. De jagers-kinderen zijn goed in het scannen van hun omgeving, ze zijn energiek en flexibel. Hun talenten krijgen naar alle waarschijnlijkheid veel meer ruimte in een natuurlijke omgeving.

Een buitenkans

De schoolomgeving vormt een mogelijkheid om alle kinderen en in het bijzonder de kinderen met jagersgenen, de gelegenheid te geven om tot optimale ontwikkeling te komen. Hoewel de kansen voor ontwikkeling op dit moment nog meer op vermoedens en verwachtingen zijn gebaseerd, dan op onderzoek. Moeten we daarom afwachten totdat het wetenschappelijke bewijs volledig rond is? Er is al onderzoek dat aantoonde dat natuurlijke speelterreinen een positieve invloed hebben op het speelgedrag van kinderen en daarnaast zijn er veel positieve

effecten van het verblijven in de natuur en van tuinieren aangetoond. De schoolomgeving biedt een buitenkans, grijp 'm met beide handen!

Anne van Hees
Freelance onderwijskundig adviseur
Anne@leerenkracht.nl

Bronnen:
Van den Berg, A.E., Koenis, R., & Van den Berg, M.M.H.E. (2007). *Spelen in het groen. Effecten van een bezoek aan een natuurspeeltuin op speelgedrag, de lichamelijke activiteit, de concentratie en de stemming van kinderen*. Wangeningen: Alterra.

Children, Youth en Environments Center for Research en Design (2010a). *Benefits of Nature for Children (Fact Sheet #1)*. Denver (USA): University of Colorado.

Children, Youth en Environments Center for Research en Design (2010b). *Benefits of Gardening for Children (Fact Sheet #3)*. Denver (USA): University of Colorado.

Hartmann, T. (2002). *ADHD – De complete gids voor kinderen en volwassenen*. Berchem (Antwerpen): Uitgeverij EPO

Breng de natuur naar kinderen

Door Kees Both

Mens-zijn en natuur horen bij elkaar. Intensieve natuurervaringen zijn goed voor het welzijn van kinderen en voor hun betrokkenheid bij de natuur. In een tijd dat deze natuurervaringen voor veel kinderen buiten beeld raken, is het van belang om de natuur naar de kinderen te brengen. We moeten de buitenruimte van de school vergroenen.

Levensverhaal en ruimte

Als mensen zich oriënteren op de 'vergroening' van de buitenruimte van hun school is het belangrijk dat zij beelden te zien krijgen van hoe dat kan. Zo'n workshop moet echter wel verder gaan dan 'leuke ideeën opdoen'. Zie bijvoorbeeld de volgende kennismakingsactiviteit.

Er worden foto's getoond van kinderen in natuurrijke omgevingen. Beelden van kinderen die een zelfgemaakt bootje laten varen op het water, kinderen die zich verstoppen in een bosje, klimmend in een boom, een kind met een kikker op zijn hand, kinderen die een hut bouwen of op een vuurtje 'wilde groenten' bereiden spreken tot de verbeelding. Aan de deelnemers wordt gevraagd om een foto uit te kiezen die hem aanspreekt. Vervolgens laat elke deelnemer 'zijn' foto zien en vertelt daarbij wat hem raakt.

In veel gevallen leggen mensen dan een verband met hun eigen jeugdervaringen. Zij vertellen vaak dat zij de kinderen van nu dezelfde ervaringen gunnen.

Bij deze benadering worden diepe gevoelens aangesproken die wortelen in de eigen jeugd en verbonden zijn

met bepaalde plekken. De verhalen die worden verteld, gaan zelden over schoolse ervaringen. In mijn eigen herinneringen zie ik lokalen met hooggeplaatste ramen, waardoor je niet naar buiten kon kijken. De buitenruimte van mijn lagere school was grotendeels betegeld. Een kwart van het buitenterrein was tot onze grote vreugde niet betegeld, waardoor je er met je hak knikkerpotjes in kon draaien. Midden op het plein stond een grote boom en er was ook een strook gazon, waarvan het betreden ten strengste verboden was. Je kon om het schoolgebouw heen lopen, wat de grote jongens benutten voor wedstrijden hoeveel rondjes je achter elkaar kon hardlopen. Veel belangrijker in dit verband zijn mijn herinneringen aan het spelen in het bos aan de rand van de stad.

Wetenschappelijk onderzoek van de laatste twintig jaar heeft aangetoond dat het ontstaan van verbondenheid met de natuur sterk samenhangt met intensieve, vaak speelse jeugdervaringen in de natuur. Het levensverhaal van mensen is verbonden met de ruimten waarin het zich afspeelt. Vreugdevolle herinneringen hebben in meerderheid betrekking op 'buiten', in het bijzonder in het groen.

Liefde voor het leven

De hierboven beschreven affiniteit met de natuur, die bij kinderen verhoudingsgewijs het sterkst ontwikkeld is, heeft, zo vermoeden onderzoekers, ook een erfelijke component. Deze 'biophilia' (liefde voor het leven) zou te maken hebben met onze lange evolutionaire geschiedenis, waarbij deze gedragingen functionele aanpassingen waren, in onze genen vastgelegd zijn en nog steeds min of meer werkzaam zijn. Het grootste deel van zijn geschiedenis heeft de mens immers in direct contact met de wilde natuur geleefd.

speelplaats met speeltoestellen een voorkeur voor een 'wild landje', waar je kunt graven, in bomen kunt klimmen en je kunt verstoppertje spelen. Als kinderen van 5 tot 12 jaar het dus voor het zeggen zouden hebben, dan zouden er in hun woon-omgeving 'wilde' landjes te vinden zijn: braakliggende, 'ongeplande' terreinen, waar zij vrij, dus zonder door volwassenen gecontroleerd te worden, kunnen spelen. Dit soort terreinen, tijdelijk braakliggende terreinen in de bebouwde kom, bouw-terreinen aan de rand ervan, bosplantsoen in dorpen en steden, overhoekjes in het landelijk gebied, waren

Als je de totale geschiedenis van de mens vergelijkt met iemand van zeventig jaar, dan heeft deze persoon maar een dag in een technologische samenleving doorgebracht. Het gaat hier overigens wel om een relatief zwakke erfelijke neiging, die regelmatig gevoed moet worden. Op grond van onderzoek naar de relatie tussen kinderen en natuur in verschillende culturen kan gesteld worden dat mensen, en vooral kinderen zich aangetrokken voelen door natuur, dwars door verschillende culturen heen. Zo hebben bijvoorbeeld kinderen in Berlijn, die opgroeien in een dichtbebouwde wijk, als zij de keuze hebben, in plaats van een

tot voor kort ruimschoots aanwezig. Ze zijn vaak ook bloemrijk, met een vegetatie die tegen een stootje kan. Zulke terreinen met overwegend spontane vegetaties van inheemse planten moeten we nu bewust aanleggen als vorm van kleinschalige natuurontwikkeling.

Uitdaging

Wat trekt kinderen dan aan in dergelijke terreinen? Natuur vanuit het perspectief van kinderen is natuur die hen uitdaagt. Kinderen kijken primair naar de *functies* van een omgeving, zij bekijken wat je er kunt *doen*. Natuur is

voor hen vooral doe- natuur en geen natuur waar je naar kijkt. We komen nu op het terrein van de ecologische psychologie of omgevingspsychologie. Wij mensen, ook kinderen, hebben invloed op de fysieke ruimte, door die te gebruiken en te veranderen. Maar al die ruimten, landschappen, gebouwen, tuinen, gebouwde omgevingen, hebben ook invloed op ons. Zij hebben invloed op onze waarneming, gevoelens en waarden en op ons handelen. Winston Churchill zei al: "Eerst maken wij de gebouwen en voorts maken de gebouwen ons". Tuinontwerpers maken daar gebruik van, door bijvoorbeeld een pad niet recht te maken, maar licht te laten kronkelen.

Dat kleine verschil heeft belangrijke effecten op de beleving. Plaatsen en dingen dagen uit tot handelen, maar bieden ook mogelijkheden om te handelen. Die samenhang van uitdaging en aanbod wordt in de omgevingspsychologie met een helaas tot nu toe niet bevredigend vertaald begrip beschreven als *'affordance'*. De omgeving lokt uit, maar dat wat uitgelokt wordt, hangt samen met de behoeften en bekwaamheden van de waarnemer, het kind. Baby's worden vooral uitgedaagd door alles wat beweegt en door geur-, smaak- en tasteigenschappen. Zodra je kunt lopen, verandert je wereld enorm.

De uitdaging van iets zal dus per individu en per ontwikkelingsfase verschillen. Een bepaalde boom kan voor een stevig uit de kluiten gewassen kind ervaren worden als een 'mooie klimboom' en voor een kleiner kind niet. Bloemen in een bloemenwei zijn voor kinderen om te plukken, gras is niet om naar te kijken, maar om lekker op te liggen en te ravotten en zacht op te vallen. Grond is om in te graven. Dat handelen omvat niet alleen het intensief bewegen en lijfelijk doen, maar ook stil naar dingen kijken en voor jezelf wat te mijmeren, of het met anderen wat zitten kletsen.

Er zijn omgevingen die rijk zijn aan 'affordances' voor kinderen en andere die dat betreft arm zijn.

Dat hangt samen met wat kinderen kunnen en mogen en van de kwaliteiten van de fysieke omgeving. Deze kwaliteit van de omgeving voor kinderen wordt door Zwitserse onderzoekers in één woord omschreven als *'Aktionsraumqualität'*. Deze kwaliteit staat, zoals we nog zullen zien, sterk onder druk.

Natuur voor kinderen: Openheid

De belangrijkste eigenschap van wilde plaatsen voor kinderen is te benoemen als

- 'openheid', in de betekenis van het niet bewerkte en niet gestandaardiseerde van materialen om mee te spelen en van bewegingsaanleidingen;
- 'openheid' als de spontaniteit en het verrassende van natuurlijke processen en verschijnselen.

In vergelijking met door mensen gefabriceerde omgevingen zijn er veel meer mogelijkheden om zelf betekenis aan de dingen te geven. In de eerste plaats wat betreft de

aanwezigheid van grote hoeveelheden 'ruw materiaal'. Kinderen houden van materiaal met veelzijdige gebruiksmogelijkheden. Landschapsarchitecten spreken in dit verband over 'een theorie van de losse dingen'. 'In een omgeving is de mate waarin een beroep gedaan wordt op inventiviteit en creativiteit en de mogelijkheid om echte ontdekkingen te doen recht evenredig aan het aantal mogelijkheden om te veranderen, te combineren, veelzijdig te gebruiken'. Het zoeken van dingen die bij jouw ideeën passen of het ideeën krijgen bij het gegeven materiaal doen een beroep op verbeeldingskracht en inventiviteit. Het is *'luisteren' naar het materiaal*.

Er zitten allerlei onverwachte en onbedachte variaties in. Bij het bouwen van een hut zoek je bijvoorbeeld stevige, min of meer rechte, dragende stokken, die zo goed mogelijk passen. Het doet denken aan een mens in de steentijd die een steen vindt waarvan hij denkt: 'daar kan ik een bijl van maken', maar ook aan de mens die gericht zoekt naar een steen waarvan hij een bijl kan maken. Met name de plantenwereld biedt een overdaad aan materiaal om mee te spelen en te werken. Materiaal om mee te spelen, te bouwen, je te versieren, mooie dingen van te maken zoals (in combinatie met stenen, zand, etc.) mandala's en andere kunstwerken of fluitjes, en soms ook om als voedsel te gebruiken.

De aanwezigheid van water draagt sterk bij aan de aantrekkelijkheid van een terrein. Water, zand, stenen en de combinatie daarvan bieden eindeloze mogelijkheden; voor het afdammen van stromend water (bijv. tijdelijke stromen van regenwater, waaronder van het riool afgekoppeld water dat op daken valt), het maken van 'heksensoep' door kleuters, vormgeven met modder en nat zand, en wat niet al. Steeds vaker wordt er een relatie gelegd tussen waterberging en speelse natuurbeleving, bij scholen en bij natuurspeelplaatsen elders. Hoogteverschillen zijn zeer geliefd, evenals mogelijkheden om te graven en vuur te maken. Er is in zo'n terrein een evenwicht tussen beslotenheid (met name in de begroeiing) en open plekken. Er zijn steeds weer nieuwe dingen te ontdekken. Het zijn plekken die de *fantasie* in hoge mate prikkelen, waar je kunt *dromen* en van kunt dromen. 'Places where the soul can fly'. De identiteit van dergelijke plekken en hun *verhalen* draagt bij aan de ontwikkeling van de identiteit (het levensverhaal) van kinderen.

Bewegen

De meeste hiervoor genoemde uitdagingen omvatten ook, vaak intensief, bewegen. Voor gezonde kinderen zijn leven, spelen en bewegen vaak identiek. Toch is er iets gekks aan de hand; kinderen bewegen steeds minder.

Antropologen spreken over een steeds sterker 'sedentaire' leefstijl bij kinderen, een zittend leven dus. Dat is slecht voor de gezondheid van kinderen. Ze worden te zwaar en als gevolg daarvan bewegen ze nog minder en bestaat het gevaar van ernstige ziektes, zoals ouderdoms-

diabetes op jonge leeftijd. De oorzaken hiervan zijn divers en complex. Denk hierbij enerzijds aan de aantrekkingskracht van de media en anderzijds aan de angst voor gevaren bij ouders, waardoor kinderen in hun bewegingsvrijheid belemmerd worden. Daarnaast moeten we zeker ook de ingrijpende verarming voor buitenspel in ogen-schouw nemen. Uit onderzoek blijkt dat de mate van bewegen van kinderen en de verscheidenheid van bewe- gen, samenhangt met het aanbod aan boeiende mogelijk- heden voor buitenspel, waaronder mogelijkheden voor natuurspel. Tijdens een excursie in Beieren bezochten we een Kindergarten met heuveltjes met 'bergpaadjes'. De kinderen renden als gemzen over die paadjes en achter- volgden elkaar. In die tuin gebeurden volgens de directeur geen noemenswaardige ongelukken. Kinderen die regelmatig in dergelijke terreinen bewegen en in bomen klimmen, ontwikkelen spontaan effectieve, reflexachtige reacties op verstoringen van hun even- wicht en ergens bijna tegenaan botsen. Dat verklaart de lage frequentie aan ongelukken. Een dergelijke omgeving daagt uit tot intensief en veelzijdig bewegen. Over een schoolnatuurtuin werd geschreven:

"Deze speelplek is zo aantrekkelijk en veel- zijdig dat het onmogelijk is om daar niet te bewegen..."

'Deze speelplek is zo aantrekkelijk en veelzijdig dat het onmogelijk is om daar *niet* te bewegen. De tuin daagde in de loop van de tijd steeds meer kinderen, ongeacht hun motorische vaardigheid, uit tot lichaamsbeweging in de ruimte.

Met gratie en behendigheid oefenden zij hun spieren, gewrichten en ledematen. Het leidde tot balanceren, elkaar achtervolgen, klimmen, kruipen, uitwijken, hangen, huppen, springen, wiebelen, rollen, rennen, glijden, ronddraaien, kronkelen, zwaaien, tuimelen, koprol, wringen, en dat alles zonder enige instructie van een gymleraar'. Kenmerkend voor natuurspelen is dat er veel onverwachte en niet door mensen bedachte variaties in voorkomen. Het klimmen in een boom is daardoor iets heel anders dan klimmen in een klimrek. Kinderen moeten weer in bomen kunnen klimmen, ook in de stad.

Dieren

We zijn nog steeds bezig met openheid. Die openheid zit hem ook in het *onvoorspelbare*. Denk eens aan de dieren die je er kunt tegenkomen en die je kunt vangen en bekijken, of juist kunt 'besluipen'. De beplanting en de aanwezigheid van water zijn belangrijke, uitnodigende, factoren voor een rijk dierenleven. Er wordt een beroep gedaan op het *kind als onderzoeker*. Dat omvat de ontwikkeling van intellectuele disposities als exploratiedrang, onafhankelijk denken, het verzamelen van gegevens met behulp van alle zintuigen en flexibel denken. Ook de taalontwikkeling en de kunstzinnige vorming worden hier gestimuleerd.

Kinderen verbinden 'natuur' ook met 'vrijheid'. Met een grote mate van *vrijheid van handelen*, zonder dat er steeds volwassenen over hun schouder meekijken en de vrijheid tot *zelfstandig je bewegen in de omgeving*. Dit laatste facet van 'openheid' staat zwaar onder druk, met name door de grote bezorgdheid van ouders met betrekking tot verkeers(on)veiligheid, 'enge mannen' en gevaren in de natuur als vallen, giftige planten of verdrinken in een poel. De paradoxale uitkomst van deze overmatige bescherming van kinderen tegen risico's is dat het voor kinderen gevaarlijker wordt, simpelweg doordat zij niet leren om met risico's om te gaan.

Natuur voor kinderen: vertrouwdheid

De natuur biedt ook vertrouwdheid en herhaling. Er zijn plekken waar je steeds naar terug kunt keren, maar het biedt ook *mogelijkheden om je terug te trekken* op een plek voor jezelf, of om er na te denken. De natuur dus als refugium. De seizoenen, het ritme van dag en nacht en andere grote ritmes in de natuur hebben mensen altijd houvast gegeven in hun bestaan. Dat geldt ook en vooral voor kinderen. Het door en met kinderen adopteren van een boom of een plek en daaraan de seizoensgebonden veranderingen volgen is in dit verband een sterke activiteit. Het tuinieren met kinderen is een krachtige leeromgeving vanwege de sterke binding aan een plek en wat daar groeit, het leven met de seizoenen en de cyclus van daarmee samenhangende benodigde handelingen. Tegelijkertijd is er ook sprake van een bepaalde openheid, want bij het tuinieren zijn er factoren in het spel die je niet kunt beheersen en waarbij je regelmatig voor verrassingen wordt gesteld.

"Als de kinderen van nu steeds minder in de natuur komen, dan zit er niets anders op dat we de natuur naar de kinderen brengen."

Op natuurrijke plaatsen is er een *evenwicht tussen je veilig voelen op deze vertrouwde plek en het spannende, avontuurlijke, 'gevaarlijke'*. Kinderen spinnen wat dat laatste betreft vaak verhalen rond zulke plekken. 'Dergelijke plekken bieden zowel *vertrouwdheid en herhaling* als *verrassing*, belangrijke kenmerken van 'natuur'.

Recht doen aan verschillen en sociale verhoudingen

Natuurrijke speelterreinen bieden een grote verscheidenheid aan ervaringsmogelijkheden voor kinderen. Kinderen zijn verschillend en dus hebben zij verschillende behoeften. Op traditionele speelplaatsen zie je over het algemeen dat sommige kinderen op de speeltoestellen hun kunsten vertonen, terwijl andere kinderen er omheen staan en het spel bekijken. Verderop zie je dan weer een groepje kinderen staan die met elkaar kletsen. De sociale hiërarchie wordt in zulke gevallen bepaald door de atletische vaardigheden van een aantal kinderen. De anderen kijken toe. Op een natuurspeelplaats biedt de verfijnde ruimtelijke differentiatie ('niches') hen de mogelijkheid om verschillende talenten te laten zien. Dat leidt vervolgens weer tot andere, meer gedifferentieerde onderlinge sociale verhoudingen. Vertrouwde plekken waar kinderen zich met hun vrienden kunnen terugtrekken, zijn nodig om sociale vaardigheden te oefenen. Voldoende plekken waar je gemakkelijk kunt zitten (stenen, boomstammetjes, e.a.) kunnen dit bevorderen. Dat leidt tot een afname van conflicten. Schoolleiders spreken hier wel over als 'het wonder van de natuurspeelplaats'.

Aandachtsherstel

Als laatste facet van 'natuur voor kinderen' wordt ingegaan op de potentie van natuurrijke omgevingen voor 'aandachtsherstel'. Binnen de omgevingspsychologie wordt onderscheid gemaakt tussen twee soorten aandacht:

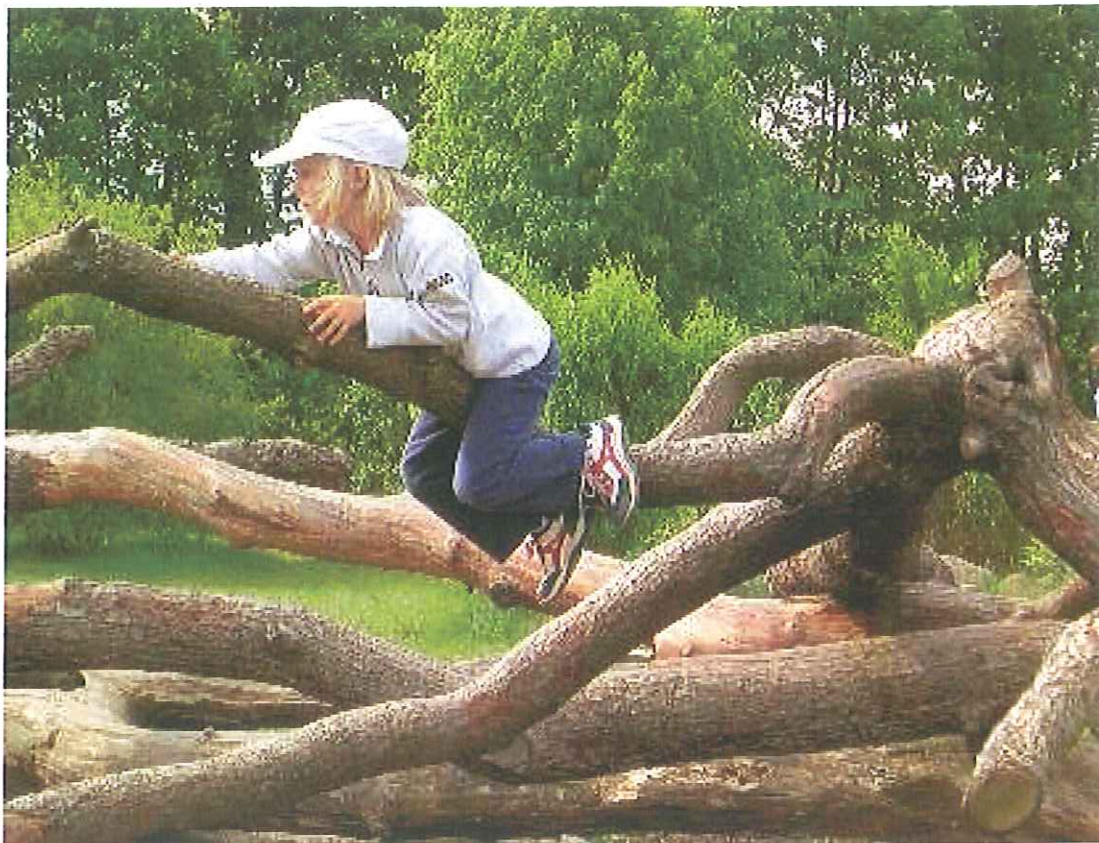
1. Gerichte aandacht.

Dit is aandacht die moeite kost om lange tijd achtereen vast te houden, verhoudingsgewijs veel inspanning vraagt en tot mentale vermoeidheid leidt. Aandachtsvermoeidheid kan leiden tot stress. De 'mentale spieren' worden moe en soms overspannen. Je moet het doel in het oog en jezelf onder controle houden en je bovendien niet laten afleiden. Dit geldt, zij het in mindere mate, ook voor taken die een hoge mate van intrinsieke motivatie kennen.

2. Onwillekeurige aandacht

Daarvoor hoeft je geen moeite te doen. Het gaat om dingen die 'vanzelf' de aandacht trekken, zoals wilde dieren (die er 'gewoon' en 'opeens' zijn), water, bloemen, bewegende dingen en film. Er is aangetoond dat

natuur hierbij een dominante plaats inneemt. De aanwezigheid in een natuurlijke omgeving en zelfs al het kijken ernaar vanuit gebouwen en zelfs naar afbeeldingen van natuur, leidt tot aandachtsherstel en verbetert de stemming al. Laat staan het wandelen, spelen en werken in het groen. Met name bomen en struiken, bloemen en water wekken *onwillekeurige aandacht*

op. Natuur heeft een matigende uitwerking op stress en blijkt een belangrijke hulpbron. Kinderen met aandachtsproblemen leren tijdens een activiteit als tuinieren dat zij zich beter kunnen concentreren.

Natuur voor kinderen: samenvatting

Samenvattend kan gesteld worden dat de emotionele-, intellectuele-, sociale- en waardenontwikkeling en de verbeeldingskracht sterk worden gestimuleerd door gevarieerde, herhaalde en blijvende contacten met relatief natuurlijke settings en processen. Anders gezegd: je doet kinderen ernstig tekort, als je hen geen mogelijkheden biedt tot intensieve natuurervaringen.

Als de kinderen van nu steeds minder in de natuur komen, dan zit er niets anders op dat we de natuur naar de kinderen brengen.

Breng natuur naar de kinderen

Zelf heb ik als kind veel mogen spelen in een bos op loopafstand van mijn huis. Beleving van de natuur is goed voor de ontwikkeling van kinderen. Onderzoek wijst uit dat de natuur als inspiratiebron sterk bijdraagt aan het ontstaan van een blijvende verbondenheid met de natuur. Deze verbondenheid vormt weer een basis voor betrokkenheid bij vragen van ecologische en economische duurzaamheid. Als dat zo is moeten we ons hart vasthouden voor het welzijn van de huidige generatie kinderen en voor een toekomstig draagvlak voor natuur en milieu. Door de verregaande verstedelijking dreigt vervreemding van de natuur. Dat is in toenemende mate het geval bij ouders die hun kinderen nu op de basisschool hebben en die hebben weer invloed op de ontwikkeling van hun kinderen. Als de kinderen van nu steeds minder in de natuur komen, dan

zit er niets anders op dat we de natuur naar de kinderen brengen. Het 'vergroenen' van de buitenruimte van scholen is een effectieve maatregel om kinderen weer in contact te brengen met de natuur. De school maakt daar een belangrijk statement; namelijk dat natuurervaringen belangrijk zijn voor het welzijn van de kinderen en van de aarde. Het is een plek voor speels en informeel leren en tevens een leerlandschap voor het formele leren over en van de natuur, in principe bij alle vakken. Het herinnert kinderen en leraren er elke dag weer aan dat natuur belangrijk is. En ouders die zelf niet meer zoveel met de natuur hebben zien het enthousiasme van de kinderen en kunnen zelf ook weer enthousiast worden. Zo kunnen we proberen te bereiken dat natuur weer op een vanzelfsprekende manier deel uitmaakt van het levensverhaal van huidige en toekomstige generaties. 'Dialoog, ook met wat wij 'natuur' noemen, is wezenlijk voor mens-zijn. Want als de mens het contact met de natuur kwijt raakt, raakt hij los van de grondslagen van zijn eigen bestaan' (ter Horst, 1978, p. 15).

Kees Both
both0207@planet.nl

Kees Both is onder andere leerkracht basisonderwijs, leerplanontwikkelaar science en natuuronderwijs in het basisonderwijs, bestuurslid en inhoudelijk medewerker stichting Jenaplanonderwijs en kernlid van het netwerk Springzaad / Stichting Oase.
www.springzaad.nl

Horst, W. ter (1978), *Natuur en kind: Ideeën voor een "groene" opvoeding*. Den Haag: Onmiboek

Verbonden met Buiten

Waar kun je kinderen in hun meest natuurlijk uitingsvorm tegenkomen? Daar waar ze vrij mogen bewegen, zelf hun geluidsvolume mogen bepalen, niet bang zijn dat ze iets omstoten of kapot maken, daar waar de omgeving uitdaagt tot ontdekken en spel. Als je kijkt naar kinderen die buiten spelen, dan zie je kinderen in hun natuurlijke leefwereld. Van een speelplein maken ze de wereld van een tekenfilm of computerspel. Van het bos maken ze een spannend doolhof waar je verstoppertje kan spelen. Buiten kunnen kinderen zichzelf zijn, zijn ze verbonden met zichzelf, de ander en de omgeving. Deze waarde van de schoolomgeving is groot en kan nog meer benut worden in het onderwijs.

Leren van de omgeving

De omgeving van de school heeft een grote invloed op de mensen die er werken en leren. In veel voorbeelden is dit overduidelijk. Een stadsschool in de Amsterdamse Jordaan kent een heel andere cultuur dan een dorpschool in het noordlimburgse Grashoek. Kinderen hebben op beide plekken in de basis dezelfde behoeften, maar komen met een heel andere beginsituatie de school binnen. Vygotsky (1930) verklaarde vanuit zijn theorie op leren en ontwikkeling al dat kinderen leren door interactie met het milieu en de cultuur waarin zij opgroeien. De ontwikkeling van een kind is dus afhankelijk van de omgeving waarin hij leeft. Op scholen liggen er kansen om de omgeving van kinderen zo rijk mogelijk te maken, los van hun verschillende thuissituaties. Een kind uit Grashoek kan op school leren wat de rijkdom van verschillende culturen in een land kan zijn, een kind in de Jordaan kan er leren dat melk echt uit een koe komt.

Het is een gemiste kans dat nog veel schoolgebouwen en schoolpleinen statig en kaal zijn. Zowel psychologische (o.a. Ausubel, 1968) als neurologische (o.a. Sousa, 2006) inzichten geven aan dat rijke, multisensorische leerervaringen beter beklijven dan het zogenaamde 'rote learning' (Schunk, 2004), oftewel het uit je hoofd leren van nieuwe begrippen en inzichten. Dit pleit voor een omgeving waar veel uitdaging is en een natuurlijke structuur heerst, maar waar ook ruimte voor kinderen is om naar een eigen structuur te zoeken.

Zowel de kinderen uit Grashoek als de kinderen uit de Jordaan moeten kansen krijgen om kind te zijn en op een manier te leren die past bij hun leeftijd. Van nature doen kinderen dit met heel hun lijf, soms wat meer in hun hoofd, soms wat meer met hun armen, benen of buik. Ruimte is hiervoor belangrijk. Letterlijke of fysieke ruimte om te bewegen, maar ook psychische ruimte waarin je zelf keuzes mag maken, op je eigen niveau mag werken en spelen en soms ook even mag rusten of verwerken.

Ordering van de omgeving

Aan een stagiaire op een basisschool werd gevraagd of ze niet iets kon doen aan de problemen op het schoolplein. Kinderen maakten steeds ruzie, botsten tegen elkaar, speelden niet ontspannen. Het antwoord van de school was: geef sturing aan het spel van de kinderen, en dus bedacht de stagiaire enkele groepsspellen. De kinderen mochten voor ze naar buiten gingen, kiezen welk spel ze gingen spelen. Aan ieder spel waren duidelijke regels verbonden. De kinderen speelden in het begin enthousiast mee, maar na verloop van tijd kwamen dezelfde problemen echter terug. Ruzie over de regels, elkaar in de weg lopen, niet samen willen spelen. Het kwam nog steeds niet tot ontspannen spel. De oplossing lag niet in het bieden van structuur aan kinderen.

Vaak zie je dat volwassenen in hun zoektocht naar veiligheid en zorg voor kinderen de omgeving zo gaan inrichten dat deze niet meer van de kinderen is. Veel lokalen zijn een afspiegeling van de leerkracht die erin

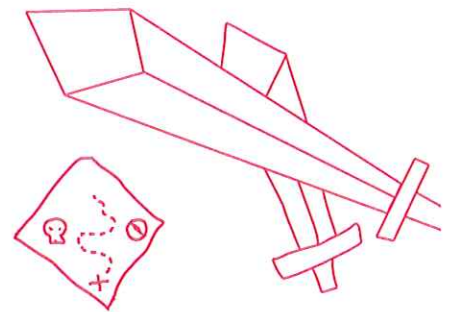
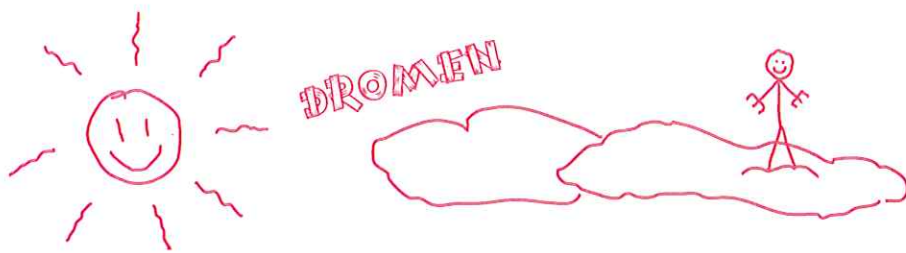
staat, niet van de kinderen die er leren. Zo ook de JOP (Jongeren Ontmoetings Plek) die door veel gemeentes voor veel geld worden geplaatst, om 'hangjongeren' tegemoet te komen. Ze zijn zogenaamd 'vandalismebestendig'. De jongeren laten ze vaak links liggen en zoeken een eigen plekje.

Een ander voorbeeld zijn scholen die werken met het concept van Reggio Emilia.. Ieder plekje in de school kent zijn eigen toepassing en gebruiksmogelijkheden zonder dat het overgestructureerd is. Hierbinnen kunnen kinderen zich vrij bewegen. De buitenomgeving in deze scholen lijkt ogenschijnlijk wild. Vaak zijn het ruwe stukjes natuur met boomstammen om op te klimmen, natuurlijke barrières en hoogteverschillen met veel ruimte voor de natuur en de kinderen. Zij zoeken in de natuurlijke omgeving hun eigen veiligheid en uitdaging. Ze geven hun eigen grenzen aan.

HUT

Als kind woonde ik in een stad. Naast de flat waarin we woonden lag een braakliggend stuk grond. In mijn beleving was dit een wereld op zich waar heel het leven zich voltrok. Wij waren hier de baas. Iedere centimeter werd uitgekamd, elke sprinkbaan van dichtbij onderzocht. We bouwden ondergrondse hutten en verstopten ons als er mensen aankwamen. Ieder seizoen was een nieuwe ontdekkingsstocht. Ik ben pas nog eens teruggegaan naar deze plek. Inmiddels staat er een groot, leegstaand kantoorpand. De omgeving is gestructureerd door volwassenen en daarmee niet meer toegankelijk en uitdagend voor kinderen.

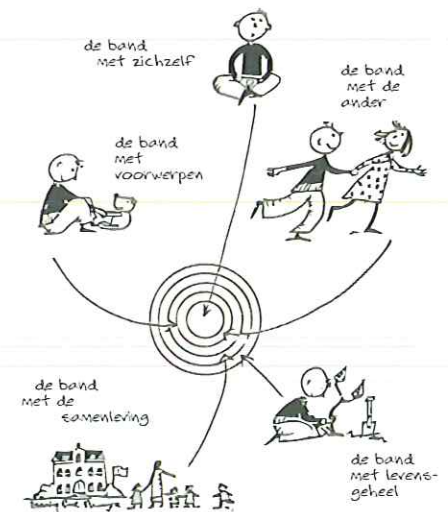
Verbondenheid met de omgeving
Verbinding maken met jezelf, anderen en je omgeving is een belangrijke basis die voorkomt dat je ontkoppelt (van Herpen, 2008). Ontkoppelde kinderen zijn de kinderen waar we ons zorgen over maken. De school kan een belangrijke rol hebben in het zorgen voor verbondenheid en het voorkomen van ontkoppeling. Het begint bij verbondenheid met jezelf, wat zich al op vroege leeftijd uit in de hechting met en het vertrouwen in relatie met verzorgers. Verbondenheid met de ander uit zich in de sociale relaties die een kind aangaat met ouders, familieleden en leeftijdsgenoten. In de context van dit themanummer Buiten is de

verbondenheid met de omgeving heel belangrijk. Als je jezelf verbonden voelt met de plek waar je leeft en naar school gaat zul je goed voor deze omgeving zorgen. Een uitdagende omgeving kan een positieve invloed hebben op het welbevinden van kinderen en daarmee op de kwaliteit van leven.

Waar kinderen op een gewoon schoolplein soms best moeite hebben om respectvol met elkaar om te gaan zie je dat dit in een omgeving als een schooltuin, een kinderboerderij of een boerderijschool geen enkele moeite kost. De slaplantjes worden met de grootste zorg en voorzichtigheid behandeld, want deze moeten nog uitgroeien tot grote kroppen. Met huisdieren is dit vaak ook het geval, omdat zij afhankelijk zijn van de goede zorg van mensen.

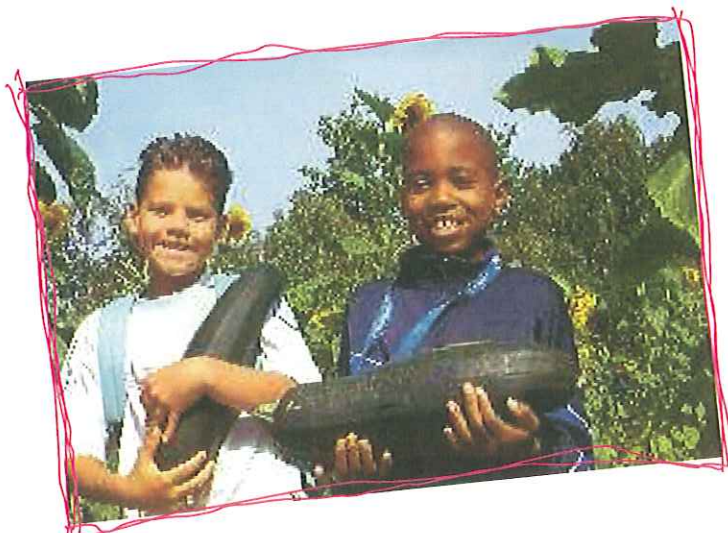
Als kinderen (mensen) zich verantwoordelijk voelen voor hun omgeving, dragen ze er zorg voor. Dit blijkt uit vele voorbeelden, denk aan kinderen die meedenken bij het ontwerpen van een klas, school of schoolplein. Ze voelen zich meer thuis op deze plek en dragen met meer motivatie de verantwoordelijkheid om deze omgeving te onderhouden. Jongeren die zelf in de wijk een hangplek hebben mogen maken, zullen deze niet snel kapotmaken of bekladden. Toch wordt deze

verantwoordelijkheid nog weinig met kinderen gedeeld. Meestal worden scholen ontworpen door teams, architecten en gemeentes en hangplekken door enthousiaste ontwerpers, allen met de beste bedoelingen. De gebruikers die het meest in deze omgeving zullen leven en werken hebben echter te weinig in te brengen. Hier kan nog veel winst gehaald worden zowel op het kleinste niveau in een hoek of klaslokaal als bij het ontwerpen van de schoolomgeving. Binnen in thema

kun je met kinderen brainstormen over de inrichting van een hoek of klas. Laat ze zelf materialen verzamelen in de school of thuis, laat ze een plattegrond of ontwerp tekenen en samenwerken aan de beste inrichting van de hoek. Zo wordt (een deel van) de klas echt van hen.

Een ander mooi voorbeeld is het recyclingatelier op basisschool de Bonckert in Boxmeer. De kinderen zijn bij een echte milieustraat gaan kijken om ideeën op te doen en hebben daarna zelf een milieustraat op school gemaakt om het afval in de school beter te kunnen scheiden. Een hele rijke en actieve leerervaring die kinderen bewust maakt van het belang van afvalscheiding en ze ook helpt om de in praktijk te brengen.

Verbonden met Verleden, heden en toekomst.

Tot slot is er de verbondenheid met de samenleving en het grote levensgeheel. De situaties waarin je nadenkt en de verbinding aangaat met de grote, trage, existentiële thema's in het leven. Denk aan kinderrechten, armoede, religie en culturen, milieuvraagstukken. Dit zijn ook de thema's waar veelbesproken onderwerpen als burgerschap en duurzaamheid naar verwijzen. Wil je kinderen de kans geven om zich ook hiermee verbonden te voelen dan zullen ze wel de kans moeten krijgen om hiermee

in aanraking te komen. Dit kan door het onderwijs deels plaats te laten vinden in de wereld buiten school. Omgevingsonderwijs, cultuureducatie en boerderijscholen zijn hier voorbeelden van. Hier leren kinderen niet over het leven, maar ze participeren in het leven. Zij staan er middenin en krijgen de kans om ervaringen op te doen en deze te verwerken. Of zoals Ferre Laevers dit eens zo mooi beschreef: ze leren leven.

In dit themanummer Buiten van Egoscoop worden vele voorbeelden en verhalen beschreven die kunnen leiden tot meer verbonden kinderen. Kinderen die zich thuis voelen op de plek waar ze naar school gaan en de omgeving waarin ze wonen. Zowel op basisscholen als daarbuiten kan hier veel gewonnen worden. Dit kan leiden tot meer welbevinden en betrokkenheid bij ouders, leerkrachten en kinderen. Een mooie uitdaging met veel leerpotentieel!

Annemarie van den Broek
Redactielid Egoscoop en docent
Fontys PABO Eindhoven
a.vandenbroek-ab@fontys.nl

Bronnen:

- Vygotsky, L. (1930). *Mind in Society, development of Higher Psychological Processes.* Cambridge, Harvard University press
- Ausubel, D.P. (1968). *Educational Psychology: A Cognitive View.* New York: Holt, Rinehart & Winston
- Sousa, D (2006) *How the brain learns.* Thousand Oaks, CA
- Schunk, D.H. (2004) *Learning theories, an educational perspective.* Pearson/Merrill/Prentice Hall
- Anouk Depuydt, e.a. (2001) *Verbondenheid als antwoord op de-link-wentie.* ACCO. Leuven/Leusden
- Herpen van, M., (2008) *Duurzaam Opvoeden en Ontwikkelen.* Uitgeverij Garant

DCD-hulp-gids voor leerkrachten

De afkorting DCD staat voor Developmental Coordination Disorder en wordt omschreven als een motorische coördinatiestoornis. Met andere woorden: een kind met DCD heeft moeite om zijn bewegingen goed gericht, vlot en soepel uit te voeren. Vaak komt DCD pas op de basisschool duidelijk tot uiting. Dan worden er qua motoriek ineens veel meer eisen aan een kind gesteld. Bovendien valt het op dat de prestaties achterblijven bij de rest van de groep.

Speciaal voor leerkrachten schreef kinderergotherapeut Eelke van Haften het boek *DCD-hulp-gids voor leerkrachten*, zodat zij leerlingen met DCD herkennen, begrijpen en beter met hen kunnen omgaan.

DCD is een complexe stoornis en niet ieder kind heeft dezelfde klachten in dezelfde mate. Het kan voorkomen in combinatie met andere stoornissen zoals ADHD en autisme. Tussen de 5 tot 10% van de kinderen heeft DCD, wat neerkomt op gemiddeld 2 kinderen per klas!

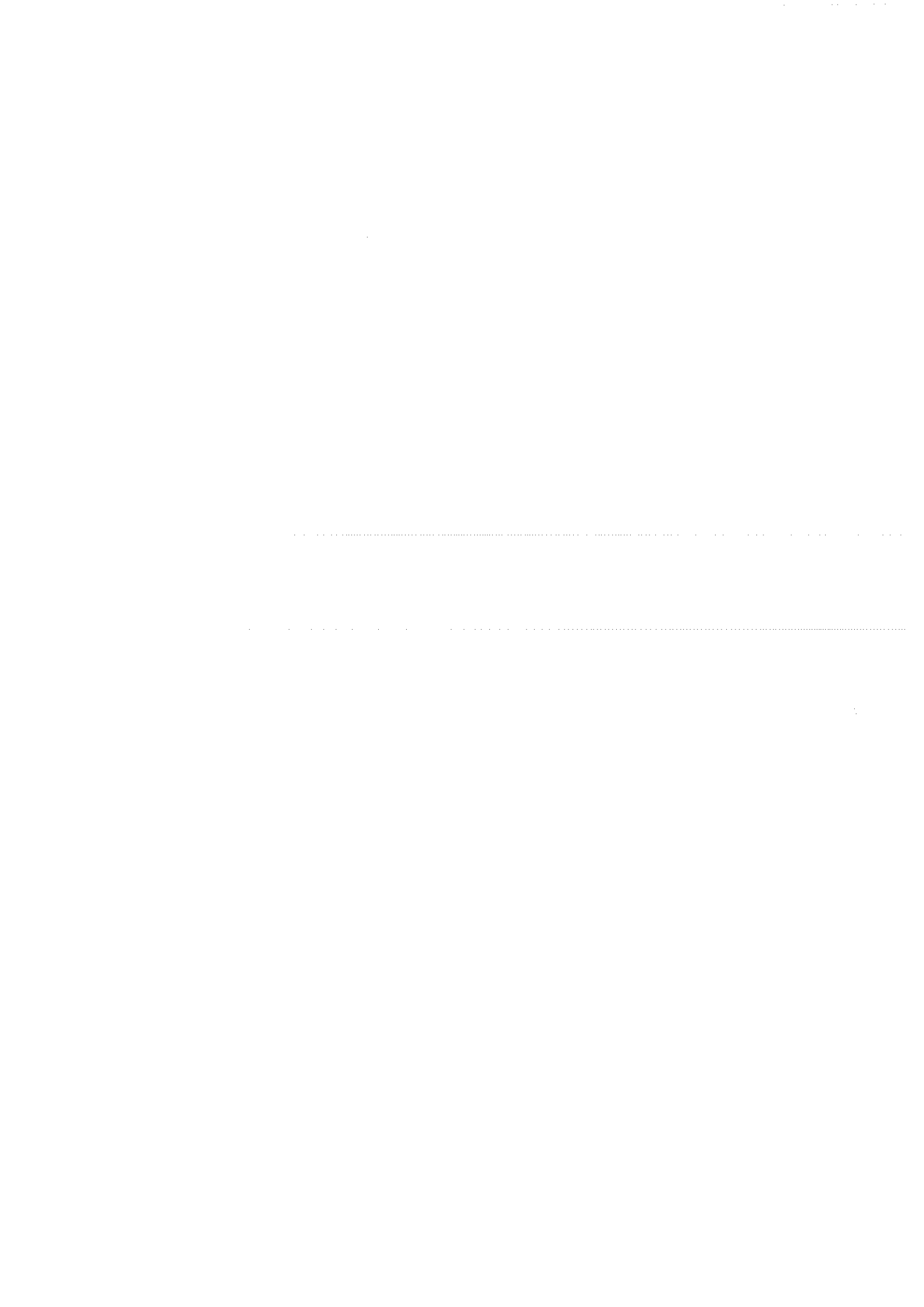
Thuis en op school valt op dat deze kinderen, ondanks voldoende intelligentie moeite houden met dagelijkse vaardigheden. Dit is te merken aan allerlei zaken: onhandigheid met gymnastiek, slordig schrijven, spullen laten vallen, moeite met meespelen met vriendjes, laag tempo. DCD-kinderen zelf merken in de dagelijks terugkerende activiteiten dat ze het niet zo goed kunnen als ze zelf willen en zoals hun ouder of leerkracht van hen verwacht. Dit heeft een negatief zelfbeeld tot gevolg. De DCD-stoornis op zich is niet te verhelpen, maar met ergotherapeutische behandelingen en adviezen leert een kind zijn vaardigheden verbeteren.

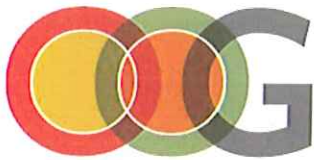
Korting voor lezer van Egoscoop

Het boek *DCD-hulp-gids voor leerkrachten* kunt u als lezer van *Egoscoop* met korting bestellen. Normaal kost het € 15,00, voor u slechts € 12,50 én zonder verzendkosten! Bestel dit boek door een e-mail met uw gegevens te sturen naar: info@uitgeverijpica.nl o.v.v. *Egoscoop*.

Deze aanbieding is geldig tot 30 april 2011.

College van B&W
Gemeente Boekel

Bylage: Brief bestuur OOG

Stichting Openbaar Onderwijsgroep
Postbus 4, 5460 AA Veghel
Telefoon 0413 321248
info@stichtingoo.nl
www.stichtingoo.nl

kenmerk Sbe30032015
datum Veghel 30 maart 2015
onderwerp Reactie op collegebesluit nieuwbouw onderwijshuisvesting (brief:AU/038930)

Geachte leden van het College van B&W,

U heeft ons per brief op 25 maart 2015 op de hoogte gesteld van uw besluit om de locatie Parkweg aan te wijzen voor nieuwbouw onderwijshuisvesting. In de aanloop van dit besluit heeft u ons als besturen primair onderwijs verzocht om mee te denken over de voor- en nadelen van de mogelijke locaties. In het afwegingskader zijn deze voordelen en nadelen volledig weergegeven.

Vanuit obs Uilenspiegel is de voorkeur voor een locatie bij De Donk aangegeven. Dit geeft de ruimte om natuur en buitenspelen te verweven in het onderwijs. Dit past nadrukkelijk bij het concept van ervaringsgericht onderwijs, zoals dat vorm krijgt op obs Uilenspiegel. De keuze voor Parkweg heeft voor obs Uilenspiegel een aantal specifieke nadelen:

- De oppervlakte voor de nieuwbouw en voor buitenspelen is beperkt op de parkweg.
- Er komen veel kinderen bij elkaar op de parkweg, dit heeft onder andere logistieke gevolgen.
- Gedurende de bouw zal de Uilenspiegel waarschijnlijk op een andere locatie ondergebracht moeten worden.

Wij realiseren ons dat u de belangen van meerdere partijen dient af te wegen en begrijpen dat u met het afwegen van alle belangen tot dit besluit komt. In de uitwerking van de nieuwbouw plannen vragen wij nadrukkelijk aandacht voor voldoende buitenruimte, logistieke afwikkeling en zo kort mogelijke tijdelijke huisvesting voor obs Uilenspiegel en/of bs Regenboog.

Hoogachtend,

S. Beuving
College van Bestuur

voor elkaar.

